

Geleneksel ve Modern Kısılcacında Annelik:

19. Yüzyıl Türk Romanında Aile Dinamiklerinin Anne Aleyhine Dönüşümü*

Zehra KAPLAN¹

Özet

Tanzimat'la başlayan yenileşme hareketleri, Osmanlı'da pek çok toplumsal değerın dönüşümünü beraberinde getirir. Bu dönüşümün etkilediği unsurların başında geleneğin taşıyıcısı olan 'aile' gelir. Osmanlı modernleşmesinin kadın üzerinden okunması, kadının aile içindeki rolleriyle öne çıkarılması bağlamında 19. yüzyıl Türk romanında aileyi başat konulardan biri yaparken, anneliğin özellikle 'eğitim' meselesi üzerinden baskılanması sonucunu yaratır.

Kadına yüklenen en önemli sorumluluk, annelik ve çocuk yetiştirmektir. Kadının bu kutsal sorumlulukları lâyıkıyla yerine getirip getiremediği dönemin üzerinde en çok tartışılan meselelerindendir. Otoriter 'baba' figürü dolayısıyla geri planda bırakılan anne, diğer yandan gelenekselin kısılcacında dadıların, çocuğun eğitiminde yetersiz görülmesi dolayısıyla ise modernin kısılcacında yabancı hocaların baskın rolüyle karşı karşıya kalır. Bu çerçevede ilk Türk romanı olarak kabul ettiğimiz *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat* (1872) babanın yokluğunda onun otoriter rolünü üstlenemeyen anne modelinin bu gücü dadiya bırakışını örnekler. *Araba Sevdası* (1876) ve *Bahıyarlık* (1885) romanlarında ise modernleşme kaygısının bir sonucu olan yabancı hocaların anne-çocuk ilişkisinde annelerin çok daha önüne geçtiği görülür. Üstelik Rezaizâde Mahmut Ekrem'in romanında anne, pek çok sorumluluğu yardımcılarıyla bilhassa da dadiyla paylaşması dolayısıyla oğluya oldukça mesafeli bir ilişkiye sahiptir. Sonuç olarak annelik, hem geleneksel hem de modernin kısılcacında baskılanmaktadır. Her hâlükârda anneliğin geri plana sevk edildiği, annenin yerini dolduran birilerinin olduğu görülür. Söz konusu romanlardaki anne motiflerinin edilgenliği, otoritesizliği dikkat çeker. Neticede anne olmanın ötesinde kadın, roman kurgusu içinde önemli öteki olarak resmedilmeye devam eder.

Osmanlı toplumunda annelik, bireysel olanla toplumsal olanın iç içe geçtiği önemli sosyolojik yansımalar taşıyan bir olgudur. Bu çalışmada sözü edilen romanlardaki anne-çocuk-dadı-yabancı hoca karakterleri üzerinden Tanzimat'la başlayan yenileşme hareketlerinin somut edebî ürünleri olan 19. yüzyıl Türk romanında annenin konumunu sosyolojik çıkarımlarla sorgulamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl Türk Romanı, Aile, Annelik, Dadılar, Yabancı Hocalar.

Motherhood Under The Pressure of Traditional and Modern: The Transformation of Family Dynamics Against Mother in the 19th Century Turkish Novels

Abstract

Innovation movements which started with the Tanzimat period bring about the transformation of many social values in the Ottoman Empire. 'Family', the carrier of tradition to future, is in the lead of factors affected by this transformation. The evaluation of Ottoman modernization through women, while making family one of the dominant topics in the 19th century Turkish novel, also causes pressure on motherhood over the issue of 'education'.

The most important responsibility laid a burden on women is to raise children and motherhood. Whether women duly perform these divine duties is the most controversial issues over the period. The mother who is left behind

* Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

¹ Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: zehra.bali@hotmail.com

by the figure of the authoritarian ‘father’, on the other hand is under pressure of nannies traditionally and the dominant role of foreign teachers by the reason of inadequate education. *Taaşuk-ı Tal’at and Fitnat* (1872), which we have accepted as the first Turkish novel, illustrates the fact that the mother model, which can not assume its authoritarian role in the absence of the father and gives this power to nanny. In the novels of *Araba Sevdası* (1876) and *Bahtiyarlık* (1885), it is seen that foreign teachers, who are a result of the anxiety of modernization, are far ahead of their mothers in mother-child relationship. Moreover, in the novel of Rezaizade Mahmut Ekrem, the mother has a very distant relationship with her son because she shares many responsibilities with the helpers, especially with the nanny. As a result, motherhood is suppressed both by the traditional and the modern. In any case, it seems that motherhood remains in the background and there is someone who is filling mother’s place. The passivity and the lack of authority of the mother motives in the novels attract attention. As a result, women beyond being a mother, continue to be portrayed as significant others in the novel fiction.

Motherhood in Ottoman society is an important sociological reflection that the individual and the social are intertwined. It is aimed to question the position of the mother through mother-child-nanny-foreign teacher characters in the mentioned novels with sociological implications in the 19th century Turkish novel, which is concrete literary products of the reform movements that started with Tanzimat.

Key Words: 19th Century Turkish Novel, Family, Motherhood, Nannies, Foreign Teachers

Giriş

On dokuzuncu yüzyıl, Osmanlı için pek çok değişimin yaşandığı önemli bir sürece işaret etmektedir. Geleneksel temeller üzerine kurulu Osmanlı, Tanzimat ile birlikte başlayan modernleşme hareketleriyle hem siyasi hem de toplumun yeniden yapılanması bağlamında kendini yeniden tanımlamaya çalışır. Modernleşme arzusu, beraberinde yeni değerler dünyasını da getirir. Toplumun bu yeni medeniyete uyumu için başlatılan düzenlemelerin başında eğitim gelir. Aydınlar yeni medeniyetin insanının ancak eğitimle var edilebileceği düşüncesi ile eğitim seferberliğini bilhassa kadın ve çocukların eğitimi üzerinden başlatırlar.

Modernleşmenin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için toplumun diğer yarısını oluşturan kadının eğitilmesi gereklidir. Aksi takdirde bu eğitim seferliğinin içine kadın dâhil edilmedikçe modernizm projesi yarım kalacaktır.

Böylece gerçek modernleşmenin ancak ailenin modernleşmesi ile mümkün olabileceğine inanılan bir sürece geçilir. Ailenin bir ferdi olarak, ama özellikle de geleceğin asıl ‘modern Türk insanı’ unvanını alması beklenen çocuğun ilk öğretmeni; çağın ihtiyaçları doğrultusunda eğitilmiş ve zihni değişimini kısmen de olsa gerçekleştirmiş erkeğin evdeki muhatabı olarak kadınlar, dolaylı da olsa bu sırada dikkat alanının içerisine girerler (Argunşah, 2016, s.39).

Aile, Osmanlı toplumunda fonksiyonel bir role sahiptir. Yaşanan sosyal ve siyasal değişimleri aile üzerinden takip etmek mümkündür, çünkü yeni yaşam biçiminin uygulanmaya başladığı yer ailenin günlük yaşam pratikleridir. Modernleşmenin ölçütü olarak kadını temele alan Osmanlı, gerilikten kurtulmak için önce kadını dönüştürmeye çalışır. Çünkü Osmanlı’nın gerilemesi, iyi çocuk yetiştirmesini bilmeyen, cahil, üretmeyen ama tüketimde büyük rol sahibi olan kadına mâl edilmiştir. Dolayısıyla Osmanlı’nın modernleşmesi için kadının bulunduğu ortamdaki ve statüden kurtarılması gereklidir. Sözü edilen bu kadın, aile içerisinde

sınırlandırılan olan kadın, öz olarak annedir. Özellikle aile içinde annelik vasfıyla kabul gören kadın, ne yazık ki anneliğinin yeter(siz)liği üzerinden sorgulanır. Bu sorgulamalar, ataerkil bakış açısı dolayısıyla ‘baba’nın gölgesinde kalan anneliğin bilhassa ‘eğitim’ meselesi üzerinden de baskılanması sonucunu yaratır.

Dönemin aydınları bu konuda kalemlerini fazlasıyla oynatırlar. Namık Kemal, *Tasvir-i Efkâr*, *İbret*, *İkdam* gibi gazetelerde kaleme aldığı yazılarla, kadının içinde bulunduğu durumu basında ciddi olarak tartışmaya açar. Kadınların cahilliğinin, ailenin ve giderek ulusun çöküşüne yol açacağını söyler.

“Kadın eğitiminin toplumsal hayat açısından büyük fayda sağlayacağı düşüncesinin yaygınlaştırılması, uygulama alanına konulması ve daha önemlisi geniş kitlelerin buna inandırılması özellikle de Ahmet Mithat Efendi vasıtasıyla olur” (Argunşah, 2016, s.15). Ahmet Mithat Efendi, Osmanlı’da kadının eğitimsizliğini büyük bir toplumsal sorun olarak görür. Kadının eğitim hakkından yoksun oluşu, sosyal hayat içinde aktif rolde bulunmayışı, erkeğe bağımlı ve pasif bir yaşantıya mecbur olması, diğer bir ifadeyle kendini idame ettirebilme yeteneğinden yoksun oluşu gibi sebeplerle kadının büyük bir sosyal sorun olduğuna kanaat getirir. Bu olumsuz durumları kadınların lehine çevirmek için eğitimi kendine temel mesele edinir. Kadının modern bir konuma yükselmesi için gerekli yol haritasını çizer.

Şemsettin Sami, 1879’da kaleme aldığı *Kadınlar* risalesinde “Bir erkeğin aldığı eğitim, öğrendiği bilgi ve hüner yalnız kendi nefsinde kalır, hâlbuki kadın bilgi ve eğitiminden evladını ve belki hizmetçilerine varıncaya kadar bütün ev halkını, bütün aileyi yararlandırır” (Şemsettin Sami, 1996, s.37) ifadesiyle kadınların eğitiminin önemine dikkat çekerek toplumun refaha ulaşmasını eğitime bağlar. Bu bilgiler ışığında, kadının konumunun dönemin aydınları tarafından bilhassa annelik üzerinden sorgulanması, anneliğin, Osmanlı’nın değişim ve dönüşümü için çıkış noktası olan hayati bir olgu olduğunu ortaya koyar.

Eğitim meselesi dönemin basın-yayın organlarında da pek çok husus üzerinden tartışmaya açılır. Kadınların en çok dile getirdikleri ve açık olarak ifade ettikleri talep, eğitimidir. Yayınların hepsi, kadınların eğitim hakkının önemini açıklayan, konuya önem veren devlet ileri gelenlerinin ilk girişimlerden sonra aynı ilgiyi göstermemelerinden yakınan, yükseköğrenim hakkı istemekten kız okullarının programlarının nasıl olması gerektiğine kadar çeşitli açılardan eğitim konusunun ele alındığı yazılarla doludur (Demirdirek, 1993, s. 65).

Kadının yükselebilmesi için geleneksel alanlarının dışına çıkması ya da geleneksel alanları içindeki davranış kalıplarının dışına çıkması gereklidir. Sözü edilen geleneksel alan, gündelik ve tekrara dayalı yapısıyla kadına da süreğenlik getiren ‘ev’dir. Kültürel pratiklerin temel mekânı olarak ev, kadının öznelliğinin ne şekilde inşa edildiğini ve bu pratikler neticesinde nasıl sınıfsal aidiyet kazandığını da gösterir. Kültürel ve tarihsel bir işleve sahip olan ev, eve ait görülen kadının özneliği kurulurken bilhassa ‘saygınlık’ kavramı üzerinden kadının hegemonik güç arayışının göze çarptığı bir özel alandır.

Erkeklik, egemen bir konum olarak, kadınlıktan farklılaşarak kurulurken ve erkekler arasındaki hiyerarşi kadınlığa mesafeye göre (de) belirlenirken, kadınlık kendini ‘erkek olmayan’ olarak değil, ‘cahil olmayan’, ‘iffetsiz olmayan’, ‘bedensel olmayan’ gibi, başka kadınlardan ayıran farklarla kurar (Bora, 2016, s.47).

Bir kültür simgesi olan ev içinde kadının güç kazanması hikâyesi bu noktada ev içindeki diğer kadınlarla arasındaki farklılıklara, birbirlerini ötekileştirme, çatışma ya da dayanışmalara bağlı olarak şekillenir. Karmaşık ve paradoksal bir görünüme sahip olsa da kadın dadılık ve mürebbiyelik/öğretmenlik gibi yine anneliğin uzantısı mesleklerle kısaç altına alınır. Dolayısıyla bu noktada ev artık sadece kadınların alanı olarak değil, toplumsal ve siyasal düzen ile yakından bağlantılanan bir ideolojik alan olarak da görülebilir. Osmanlı toplumunda annelik, gelenekselin kıskacında dadıların, modernleşme talebiyle birlikte ise Batılı hocaların baskısı altında kalmış görünür.

Osmanlı toplumunda dadılık, anne nispetince kıymet gören ve ev içinde saygın yeri olan bir meslek olarak göze çarpar. Modern zamanlarda çekirdek aile ile birlikte kadın ve erkeğin anne baba olarak paylaştıkları çocuğun bakımı ile ilgili sorumlulukları, geçmiş zamanlarda kadın erkekten ziyade dadılarla paylaşır. Belki de toplumun yeni bireylerini anneler yetiştirdiği ve bu bağlamda toplumun geleceğinin annelerin elinde olduğu düşüncesiyle annelik, her daim salt kadınlara bırakılmaz ve üzerinde hep bir erkek müdahalesi söz konusu olmuştur. Nitekim önce geleneksel bilginin ikamesi dadılarla, modernleşmeyle birlikte ise çağdaş bilginin ikamesi Batılı hocalarla anneliğin destek/yardım bahanesi altında kontrol altında tutulduğu görülür. Eril zihniyetin öngörüsü olan kadının yetersiz olduğu düşüncesi, annelik bağlamında da kadının eksik ve tamamlanmaya muhtaç konumda tanımlanmasına, bu ölçüde de önlemler alınmasına yol açmış görünmektedir.

Gelenekselin Kıskacında Bir Anne: Saliha Hanım (Taaşşuk-ı Tal’at ve Fitnat)

Taaşşuk-ı Tal’at ve Fitnat (1872), daha ilk bölümde anne Saliha Hanım ve Arap dadı Ayşe Kadının Tal’at Beyi evlendirmeye yönelik söylemleriyle başlar. Bu karşılıklı konuşma,

annenine konumuna yönelik çıkarımlar yapmaya elverişli önemli detaylar içerir. Tal'at Beyin daha o altı-yedi yaşlarındayken babası vefat etmiştir. Ondan kalan boşluğu anne Saliha Hanım ve dadı Ayşe Kadın doldurmaya çalışır. *Hasbıhal* başlığını taşıyan bu bölümde gerçekleştirilen diyalogda gerek anne Saliha Hanımın gerekse dadı Ayşe Kadının kendi sesleri duyulmakla birlikte geleneksel olanla modernin karşıtlığı da dikkat çeker. Şöyle ki dadı hem söylemleri hem de düşüncelerini ifadede kullandığı üslubu (Arap şivesi) geleneksel tarafı temsil eder. Onun kendi şivesiyle konuşmalarında Osmanlı kültür ve geleneklerinin temsili söz konusudur. Oysa anne Saliha Hanım oğlunun düşüncelerine önem veren, evlilikte görücü usulü yerine severek evlenmeyi yeğleyen modern bir kadın olarak çizilir. Saliha Hanım, evliliğe dair düşüncelerini bir İstanbul hanımefendisi üslubu ile dile getirir. Kendi de severek evlenen Saliha Hanımın oğlu için arzu ettiği evlilik, birbirini seçen kadın ve erkeğin beraberliğine dayalıdır. Dolayısıyla dadının gelenekçi yaklaşımının karşısında modern düşünce ve tavırlar içerisinde olan bir anne modeli ile tezatlık yaratıldığı görülür. Söz konusu bu durum, romanın asıl tezi olan görücü usulü evlilik ve tanışarak evlenme noktasındaki fikir ayrılığını desteklemekle birlikte dadı ve annenin otorite mücadelesi üzerinden de okunabilir.

Dadı, ev içinde baskın bir role sahiptir. Romanın daha ilk başlangıç paragrafında dillendirilen Tal'at Beyi evlendirme fikrinin arkasında kadının ersiz ve yalnız kalma korkularının yattığı görülür. Dadı Ayşe Kadın, Tal'at'ın genç kızlar tarafından kandırılarak iç güveysi alınmasından endişe duyar. Böyle bir durumun gerçekleşmesi, hem Saliha Hanımın hem de Dadı Ayşe Kadının iki ihtiyar kadın olarak bir başlarına kalmaları demektir. Söz konusu duruma romanda Arap dadının şiveli söyleyişiyle yer verilir:

İşte hanım, ben sana her gün soylar. Maşallah, Allah emanet, şocuğun yimi yaşına vardı. Şimdi evlendirmeli; eve galin gaturmeli. Allah hıfz eyleye, şocuğu aldadup da bir yere iş güvesi alurlar ise biz ne yabar? Bir evde iki ihtiyar kadın.... Galin evin şenliğidir. Bu şocuğu evlendirelim, dedi (Şemsettin Sami, 2014, s.1).

Bu noktada bilhassa dadının öne çıkarak oğul üzerinde söz sahibi olmaya çalışması dikkat çekicidir. İstanbul'da güzel kızların onun aklını çelmesi ihtimali karşısında dadı, ipleri elinde tutmak ister. Tal'at Bey uysal mizacı nedeniyle bu tür kapılımalara açık olabilir düşüncesiyle dadının oğul için eş seçiminde söz sahibi olma ve anne Saliha Hanımı yönlendirme girişimi öne çıkar. Baba yokluğunda anneden ziyade dadının otoriteye sahip olma, boşluğu doldurma gayreti görülür. Ancak burada önemsenmesi gereken bir başka nokta, babanın otoritesini elinde tutmaya çalışan Arap dadının hocaya, nefese inanan, hastalandığında hap veya hekim yerine hocanın okumasını ve nefesini yeğleyen daha eğitimsiz bir kadın olarak çizilmesidir.

Bu durum da roman kurgusuna dadı ve anne karakterleri üzerinden yerleştirilen geleneksel-modern çatışmasını destekler niteliktedir. Hem şiveli konuşmaları hem de görücü usulü evlilik lehine olan düşünceleriyle gelenekçi duruşu öne çıkan Arap dadı, modern çağın öngördüğü evlilik modeli karşısında ciddi kaygılar taşır görünmektedir.

Geleneksel düşünen ve yaşayan Dadı Ayşe Kadın, herkesin yaptığı gibi mahalle mahalle gezerek bir kız beğenip almayı uygun görür. Kendi âdetlerinde olduğu gibi daha erken bir yaşta oğlanı evlendirmeyi ister. Ona göre on dokuz yaşına basmış olan Tal’at, evlenmekte çok geç bile kalmıştır. Bu olay örgüsü, alt metninde dadının karar mekanizması olarak oğlun hayatını şekillendirme çabası olarak okunabilir. İyi niyetle yapılmak istense de Tal’at’ın bireysel karar alması, kendi tercihlerini yapması, sahip olduğu görüş ve arzular engellenmiş görünür. Gizil bir otorite olarak valide ikamesi sayılabilecek dadının gücü elinde tutma ve söz sahipliğini elden kaçırmama arzusu öne çıkar.

Anne Saliha Hanım, bu düşüncesinin tam karşısında daha modern bir anne olarak resmedilir. Oğlunun tahsiline önem veren ve ona güvenen bir annedir. Ancak ne kadar oğluna oldukça düşkün bir anne olsa da yaşananlar karşısında etkisizdir, her şeye seyirci kalır. Romanda Arap dadı ile anne Saliha Hanım ekseninde sürdürülen geleneksel-modern çatışmasında annenin söylem alanı daha geniş tutulmuş olsa da sonunda Tal’at’ın geleceğini dadının vazettiği gibi şekillendirmediği için oğlunun felâkete uğraması dadıyı (geleneksel olanı) haklı çıkarmış görünür. Bu noktada anne modeli, şefkati ölçüsünde yetersizliği ile dikkat çeker. Anne Saliha Hanım, romanda çocuğun hislerini besleyen duygusal vericiliği öne çıkan kişidir. Anne, aynı anda hem otorite hem de şefkat sembolü olamaz. Dolayısıyla baba yokluğunda onun otoriterliğini devralan kişi anne değil, anne misyonunu üstlenmiş olan dadı olur.

Annenin geleneğin taşıyıcısı olduğu fikri genel bir kabul olsa da *Taaşşuk-ı Tal’at ve Fitnat*’ta Saliha Hanım üzerinden çizilen anne modeli modern düşüncesinin temsili olarak karşımıza çıkar. Üstelik dadının gelenekçi bir tavırla hem anne Saliha Hanım hem de oğul Tal’at’ı baskılaması karşısında Saliha Hanıma geriye dönüşle kendi evlilik hikâyesi üzerinden daha geniş bir söylem ve savunma alanı açılmış olsa da Saliha Hanımın etkisizliği ile roman sonunda Tal’at’ın yaşadığı felâket arasında bağ kurmak mümkündür.

Hem Geleneksel Hem de Modernin Kısacasında Bir Anne: *Araba Sevdası* Örneği

“Muayyen ve şumullü bir terbiyenin, insanı, insan yapan değerlerin yokluğu” (Tanpınar, 2010, s.440) ile örülü olan *Araba Sevdası* romanı, anne-oğul-dadı-Fransız hoca dörtgeninde ve eğitim meselesi üzerinden annenin ötekileştirilmesi bağlamında ele alınabilecek mühim bir

örnektir. Narlı'nın da ifade ettiği üzere; “Erken yaşta babasını kaybeden, düzenli bir eğitim alamayan, varlıklı çevrelerde moda olan yeni hayata vurgun bir genç olan Bihruz çevresinde gelişen romanın, genel olarak ‘gençlerin eğitimi’ konusuna dayandığı ortak bir tespittir” (Narlı, 2002, s.20).

Bihruz Bey, eski vezirlerden bir paşanın oğludur ve pederinin görevleri sebebiyle sürekli dolaştıkları için on altı yaşına kadar düzenli bir eğitim hayatı olmaz. Bihruz Bey, sınırlı bir süre alabildiği eğitimi, pederinin başka bir valiliğe atanması üzerine oğlu ve eşini İstanbul’da bırakması sonucunda alır. Pederi geri döndüğünde oğlunun aldığı tahsili yeterli görür ve Bâbîâli’de bir kaleme yerleştirir.

Pederi, oğlunun tahsili için şart olan Fransızca ve ikinci derecede önemli görülen Arapça ve Farsça’yı öğrenmesi için maaşlı hocalar tutar. Çünkü memleket memleket dolaştığı için Bihruz Beyin eğitimiyle kendisinin ilgilenme imkânı yoktur. Oğlunun eğitim sorumluluğu kendisi de eşinin terbiye ve eğitimine muhtaç olan anneye de verilmez. Dolayısıyla Bihruz Beyin eğitimini özel hocalar eşliğinde tamamlaması gayretiyle karşılaşılır. Nitekim dil öğrenmesi için farklı hocalar tutulur. Bihruz Bey’in saygısız davranışları sebebiyle Arapça ve Farsça hocaları pederinin ölümünden sonra işlerini bırakırlar. Oysa Fransızca hocası olarak tutulan Mösyö Piyer, mevcut durumu kendi lehine kullanma konusunda oldukça başarılıdır.

Babanın kaybı sonrasında annenin bu yeterliği devralamaması neticesinde Bihruz Bey kendine asıl öğretmen olarak Fransızca hocası Mösyö Piyer’i seçer. Anne ilgisini dadıda bulurken, öğreticilik bağlamında babanın yokluğunda ona baba ikamesi olan âdeta bu hoca ve onunla okuduğu kitaplardır. Onunla birlikte okudukları *Pol ve Virjin*, *Kamelyalı Kadın* ve *Ihlamurlar Altında* gibi aşk romanlarından çok etkilenir ve oralardaki kahramanların kişiliğine bürünür. Normal zamanlarda hocasıyla yaptığı okumalardan zevk aldığı gibi, karşılaştığı sıkıntılı durumlara çözüm arayışında çaldığı ilk kapı yine Mösyö Piyer’dir. Roman boyunca süren bu ikili ilişkide Mösyö Piyer bir babadan ziyade kendi maddi çıkarını düşünen ve ona göre hareket eden bir adam olsa da Bihruz’un aradığı, güvendiği ve öğrendiği temel kişi olarak verilir. Bu noktada annenin çok geri planda kaldığı söylenebilir.

Tek evlâdı olduğu için oğlunu oldukça şımarık yetiştiren annenin oğlu üzerinde otorite sahibi olmadığı görülür. “Çünkü valide hanım efendinin mahdum bey hakkında eskiden beri hiç bir hükmü, hiçbir tehdidi nâfiz ü müessir olamazdı” (Recaizâde Mahmud Ekrem, 2005, s.11). Annenin etkisizliğinin bilhassa vurgulandığı romanda, pederin ölümünden sonra da bu durum değişmez. Zevk ve eğlenceye düşkün olan Bihruz Bey, pederinden kalan yirmi sekiz bin liralık mirası tüketirken validesinin kendisine karışmasına müsaade etmez. Validesi,

akrabalarından bazı kişileri işin içine sokarak servetin iyi idare edilmesini sağlamak istese de sonuç alamaz. Oğlunu tamamıyla kendi zevklerine ve heveslerine bırakmak zayıflığı gösterir.

Bihruz Bey, vezir oğlu olması sebebiyle daha küçük bir çocukken dâyelerin (süt anneler) dadıların ellerine, daha sonra ise uşaklara bırakılmıştır. Vezir eşi olduğu için rahat bir hayat sürmüş olan anne, oğlunu bebeklikten itibaren yardımcıları eşliğinde büyütüştür. Her kadın anneliği farklı yaşar. Emzirmek, annenin bebekle sürekli yakın ilişki içinde olması demektir. Bebekle bu sıcak temas, kadına annelik şefkatini getirir. Bu romanda annenin bebeklikten beri çocuğuyla iletişimi araçlarla sağlıyor olması, ister istemez ilişkilerine mesafe getirmiş gibi görünür. Romanda Bihruz Beyin annesiyle ilişkisinden söz edilirken aralarındaki mesafeye de dikkat çekilir. Bihruz Bey, okul zamanı geldiğinde anne ve babasıyla yine fazla vakit geçirememiş, gençlik döneminde ise önce araba sonra alafrangalık sevdasına düştüğü için bu uzaklık devam etmiştir. Aynı çatı altında olmalarına rağmen günde yarım saat bile annesiyle görüşmeye vakit bulamaz. Yalnızca yatmaya giderken veya sabahleyin haremnden çıkarken annesinin oturduğu odanın kapısına bakarak bir selâm verir, hatta annesinden karşılık almaya gerek görmeden çekilip gider. Perivesh'in ölüm haberinden sonra annesiyle bu selâmlaşmayı dahi keser.

Bihruz Bey, annesiyle daha çok maddi konularda iletişime geçer. Babası ölmüş olduğu için maddi bir husus olduğunda annesine başvurmak zorunda kalan Bihruz Bey, soğuk ve mesafeli bir yaklaşım içindedir:

Nasıl adamlar acaba? Belaya bak ki bende de para yok... keşke evvelki müracaatında biraz para vermiş olaydım. Ben o zaman bugünü düşünemedim. Ah! Valide, ah! Gideyim yalvarayım ama ne yüzle? Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok... (Recaizâde Mahmud Ekrem, 2005, s.38).

Annenin oğluyla münasebeti denetleme üzerine kuruludur. Oğluyla ilgili bütün bilgileri Dadı Kalfadan alarak ilişkilerini dengelemeye çalışır. Romanda anne özverisi ve duygusallığı yalnızca oğlunun hastalandığını haber aldığı anda verdiği tepkilerde hissedilir.

Dadı Kalfa, Bihruz Beyi annesinden daha çok görür ve daha fazla yakın temasta bulunur. Çünkü onun yeme içme, kıyafetlerini hazırlama ve giydirme, odasını düzenleme gibi tüm vazifeleri dadı üstlenmiştir. Büyük oranda dadı ile çok daha fazla paylaşımda bulunmanın bir getirisi olarak Bihruz Beyin dadısı ile muhabbeti annesine göre daha samimi görünür. Romanda dadının Bihruz ile olan münasebetlerine bilhassa dikkat çekilir:

... yirmi senedir hizmetinde ve gece gündüz bir arada bulunmakla Dadı Kalfa Bihruz Bey'i maderane bir hiss-i şefkatle sever ve beyin hastalığında can ile, baş ile kendisine bakıp, kederli vakitlerinde de hatırını ele almaya say ederdi (Recaizâde Mahmud Ekrem, 2005, s.140).

Sürekli Bihruz Beyin hizmetini gören dadısı ona anne şefkati ve ilgisiyle yaklaşır, geç geldiğinde merak eder, hastalandığında üzülür ve onla ilgili her bilgiyi hemen hanımına iletir. Örneğin; Periveş'in öldüğü haberini aldıktan sonra odaya kapanan ve hastalıklı bir hâl alan Bihruz'un bu kötü gidişatını ilk fark eden Dadı Kalfa olur ve hanımını acilen bu durumdan haberdar eder. Bir başka örnekte; gecenin karanlığına aldırmandan Periveş'in mezarını bulmaya gitmek ister ancak bunu yapmaktan çekinmesine tek sebep dadısı olur. Dadı kalfanın takibi ve suallerini düşünerek bu fikrinden vazgeçer.

Sonuç olarak Bihruz Beyin annesi bir vezir hanımı olduğu için geleneklere dayalı yaşamlarının getirisi ile oğluya ilgili sorumluluklarını pek çok yardımcıyla bilhassa da Dadı Kalfa ile paylaşmış ve bunun sonucunda anne-oğul ilişkisi mesafeli bir hâl almıştır. Eğitim meselesi çerçevesinde ise özel hocaların bilhassa da Mösyö Piyer'in anne-oğul ilişkisindeki mesafeyi beslediği ve annenin geri planda kalmasına neden olduğu söylenebilir.

Modernin Kısacasında Silikleşen Bir Anne: *Bahtiyarlık* Örneği

Ahmet Mithat Efendi, *Bahtiyarlık* romanında devir Osmanlı'sının pek çok problemini roman kurgusu içinde işlerken, *Kadınların Terbiyesi* başlığını taşıyan beşinci bölümde bilhassa eğitim meselesini ele alır. Osmanlı'nın hayat dinamiklerini yazınsal metne aktarmada oldukça başarılı olan Ahmet Mithat Efendi, Nusret Hanım'ın hikâyesinden söz ederken böylelikle kadının eğitimi ve kadına içkin alanların yeniden düzenlenmesi meselelerinde kendi faydacı görüşlerini öne çıkarır. Kütükçü'nün ifadesiyle; "Bir makale ya da en azından düşünsel yazı başlığını hatırlatan bu başlığın, okuru daha didaktik bir metne hazırladığı ve anlatıcının içindeki bilgilendirme çabasını kabule daha yatkın hale getirdiği kesindir" (Kütükçü, 2018, s.315).

Yamalı Musa'nın oğlu Senai ve Semih Efendi'nin oğlu Şinasi karakterlerinin zıtlığı üzerinden şehirli ve köylü karşılaştırması üzerine kurulmuş olan romanda ilk olarak tıpkı Felatun Bey ile Rakım Efendi'de olduğu gibi alafanga-alaturka ayrımı göze çarpar. Şinasi, mutluluk ve huzurun köyde bulunduğunu düşündüğü için şehirde yaşamaktansa köyde yaşama ve üretme planları yapar. Yamalı Musa'nın oğlu Senai ise babasının da telkinleriyle modernliğin ve mutluluğun şehirlerde olduğu düşüncesiyle İstanbul'a büyük bir hevesle gider. Nitekim İstanbul'da aradığını bulamadığı için yeni arayış yeri olan Paris'e gider. Dönüşü ise oldukça olaylı olur. Babasından kalan bütün mirası tüketen Senai, alafanga görünüşü ve tavırlarıyla

Abdülcabbar Beyin alafranga düşkünü kızı Nusret'in gönlünü çalmayı başarır. Bu çalışmanın üzerine odaklandığı anne-çocuk-muallime üçgeninde annenin dışlanması ve baskılanması işte bu noktada Senai ve Nusret'in ilişkisinden hareketle anlatılmaya başlar.

On dokuzuncu yüzyılın bilhassa ikinci yarısı, kadın eğitimi konusunun gündemde olduğu ve önemli ilerlemelerin kaydedildiği bir dönemdir. Osmanlı modernleşmesinin temel dikkatlerinden olan 'kadınların ve kız çocuklarının eğitimi'ne büyük önem veren Ahmet Mithat Efendi, Abdülcabbar Beyin çocukları Mansur ve Nusret'in eğitimi üzerinden modernleşme sürecinde eğitimin ne şekilde verilmesi gerektiğini tartışmaya açar. Bölümün başlangıcında Sultan Abdülhamid'in kız çocuklarının terbiye ve talimleri için gereken programların kesin olarak belirlenip uygulanması yönündeki girişimlerinin zamanın en hayırlı işlerinden biri olduğundan söz edilir. Hemen ardından da kız babalarının kızlarını nasıl terbiye ve talim edeceklerini bilemediğinden bu konudaki kafa karışıklığı ve uygulama ayrılıklarından bahsedilir. Kız çocuklarının eğitimini bizzat üzerlerine alan babalar, eğitim meselesinde eşlerin yetersizliği ve eğitime ihtiyaçları konularında hemfikir görünürler. Nitekim romanda;

Erkekler çocuktan çıkıncaya kadar kadınların terbiye ve isteklerine terk edilmiş bulduklarından, bir milletin kadınları ne kadar terbiyeli olursa erkeklerin de o kadar terbiyeli olacağı muhakkaktır. Kadınlar erkeklerin ilk mürebbi ve muallimidirler. Bu nedenle nasıl ki Darü'l Muallimîn'de yetenekli hocalar yetiştirilmeden mekteplerin ıslahı çaresi bulunamamışsa, terbiyehanelerden yetenekli valideler yetiştirilmeyince de umumi terbiyenin asra uygun bir şekilde ıslahı mümkün olamaz (Ahmet Mithat Efendi, 2012, s.74) denmektedir.

Çocuklarının iyi eğitilmesini gaye edinen Abdülcabbar Bey, karısına bu sorumluluğu vermediği gibi kendisini de bu iş için yeterli görmez. O dönem İstanbul'unda arzu ettiği mektebi bulamayacağını düşünür ve çocuklarına hem lisan, alfabe ve Doğu ilimleri öğrenmeleri için bir hoca, hem de Batı terbiyesi almaları için Madam Terniye adında bir muallime tutar. Romanda annenin otoritesi ve çocuklar nezdindeki yerini alacak olan bu muallimenin çocuklara yaklaşımı ve karakterine dair önemli detaylara yer verilir. Türkçe ve Arapça öğretecek olan Hoca Efendi tehdit ve korkutmayla çocukları eğitmeye çalışırken, Madam Terniye oldukça ılımlı, nazik ve sevgi dolu davranışlarıyla çocukları kendisine ısındırır. Muallime işe başladığında Mansur Bey yedi buçuk, Nusret Hanım beş buçuk yaşlarındadır. Madam Terniye Fransızca konusunda onları oldukça donanımlı hâle getirmesine ve tarih, felsefe, müzik piyano, gitar resim gibi konularda iyi yetiştirmesine karşılık kendi kültürüne dair yanlış telkinlerle büyütür. Çocuklar Fransızca konusunda bir Fransız çocuğu kadar bilgili olmalarına karşın milli ahlâk açısından çok geride kalırlar.

Abdülcabbar Beyin evine alındıktan hemen sonra çocukları daha iyi eğitmek amacıyla odasına alan Madam Terniye, zamanla bilhassa Nusret için anne ikamesine döndü. Pek çok vakada, çocukların anneden ziyade Madam Terniye'nin himayesi ve desteğine ihtiyaç duydukları görülür. Örneğin; Frenk lisanında fail ve meful olup olmadığı üzerine Hoca Efendi ile giriştikleri bir münakaşada, hocanın hiddetlenerek değneği eline aldığı görünce çocuklar Madam Terniye'nin himayesine sığındılar (Ahmet Mithat Efendi, 2012, s.80).

Mansur Bey, mühendislik tahsili için Fransa'ya gönderilir. Nusret Hanım ise artık on bir yaşına geldiği için erkek hocaya gönderilemediğinden Madam Terniye'nin eline bırakılır. Bu noktada muallimenin etkisiyle gittikçe alafrangalaşan Nusret Hanım, babasına karşı korkudan ses çıkarmasa da validesini pek çok noktada küçümser ve ezer:

Nusret Hanım'ın zavallı valideciğini hiç sormayınız. Nusret Hanım pederine karşı mağlup olmasına rağmen validesine karşı da mağlup değildi. Kadıncağız bir şey söyleyecek olsa lafını ham armut gibi ağzına tıkar, hatta kavgayı pek ileriye vardiği zamanlar 'Ben terbiyeyi bir Türk'ten almaya muhtaç değilim!' diye hakaret ederek kadıncağızı ağlatacak kadar ileri giderdi. ... Kızında bu hâlleri gördükçe validesi, Madam Terniye aleyhinde pek büyük bir düşmanlık geliştirmişti. Kızına böyle alafranga bir terbiye vereceğine, hiç vermemeyi tercih ederek bu Frenk karısını hanesine kabul etmiş olduğuna pişman olmuştu fakat artık Madam Terniye, Nusret Hanım için ikinci bir valide konumuna eriştiğinden haneden çıkarılması neredeyse imkânsızdı (Ahmet Mithat Efendi, 2012, s. 82).

Babasının otoritesine zoraki boyun eğen Nusret Hanım, validesine otorite kurma imkânı vermez. Kimlik ve benlik oluşumunda ciddi sorunlar olan bu kız, Lacan'ın sözünü ettiği ayna evresindeki anneye bağlanma ve onaylanma süreçlerini (İzmir, 2013, s.233) Madam Terniye ile yaşadığı için anne ikamesi olarak muallimeyi daha çok benimser. Alıntıda da görüleceği üzere, Madam Terniye'nin Nusret Hanım için ikinci bir valide konumuna eriştiği bilhassa vurgulanır. Annesine haksız yere hakarete bulunmak onun vicdanını rahatsız etmez. Özellikle haksız yere yapılan bu hakaretle validenin otorite kaybının daha da pekiştirildiği görülür (Kütükçü, 2018, s. 324).

Romanda Madam Terniye'nin Nusret Hanım'ın annesinin önüne geçtiğini gösteren çarpıcı örnekler vardır. Validenin silikleşmesi ve geri plana itilmesi hadiseleri Senai ve Nusret Hanım'ın gönül ilişkisi üzerine odaklanılarak olay akışı içinde detaylandırılır. Bunlardan biri, Senai'nin Nusret Hanım'ın bahtiyarlığına dair görüşme yapmak için yazdığı mektubu Madam Terniye'ye göndermesi ve görüşme için de yine bu ikinci validenin davet olunmasıdır. Oldukça kurnaz olan Senai, Nusret'in gönlünü çalabilmek ve böylece ailenin varlığını ele geçirmek için öncelikle Madam Terniye'nin onayını almaya çalışır. Bu durum, annenin daha

geri planda bırakılmış olduğunu gösteren önemli bir detaydır. “Eğer tarafınızdan olumlu bir cevap alabilirsem Matmazel Nusret’ten de olumlu bir cevap alabileceğimi ümide cesaret ederim” (Ahmet Mithat Efendi, 2012, s.88) sözüyle Senai’nin ağızından da Madam Terniye’nin validelik konumunu ele geçirmiş olduğu ve otorite sahibi olarak görüldüğü dikkat çeker. Senai, öncelikle muallimenin gönlünü ve rızasını kazanmak ister. Bu sayede kızla evlenme planını daha rahat uygulayabileceğini bilir.

Olay örgüsünün devamında Nusret Hanım ile ilgili görüşmeye giden, sonrasında Senai’nin söylediklerinin doğru olup olmadığını öğrenmek için yanına bir uşak alarak Senai’nin yaşadığı yeri kontrol eden yine Madame Terniye’dir. Onun otoriter gücünü “-Mösyö! Her şeyi araştırdık. Hanenizi bile dışarıdan da olsa gördük. Sizi pek çok açıdan takdir ettik ve beğendik. Siz de bizi tanımış ve anlamış bulunduğunuz için bence bu evliliğin gerçekleşmesi konusunda karar verilmiş demektir” (Ahmet Mithat Efendi, 2012, s.90) ifadelerinde de görmek mümkündür. Nitekim Senai evlilik işlemlerinin takdirini de ona bırakır. Madam evlilik kararını münasip gördükten sonra konunun Nusret ve Senai’nin validelerine açılması kararına varılır. Büyük bir övgüyle anlattıkları ile Nusret’in gözünde Senai’yi bir prenze dönüştüren yine Madam Terniye olur. Sonuç olarak Nusret Hanım ile Senai evlendirilir. Romanda Nusret’in annesinin bu evliliğe onay vermesinin sebebi olarak kızının bu sefer de bir bela çıkarmasından korktuğundan söz edilir. Evlilik çağına geldiğinde annesinin beğendiği damat adaylarını hemen eleyen Nusret Hanım, Madam Terniye’nin onay verdiği gençle evlenme hususunda bir tereddüt bile yaşamaz. Kendi validesinin seçtiği damatlar namuslu, edepli, dinine bağlı tanınmış aileden olduklarından Nusret Hanım onları pek miskin bulur ve evlenmek istemez. Oysa alafrangalık ve kibarlığına hayran kaldıkları Senai onları sadece kendi oyununa âlet etmiştir.

Bahtiyarlık romanı üzerine son söz olarak modern bir eğitim alması için Fransız muallimeye emanet edilen bir kız çocuğunun kendi kültür ve değerlerine yabancılaşması işlenirken, metnin detaylarında annelik kurumunun da ötekileştirildiği, modernizmin bir gereği olarak ilke gibi benimsenen eğitim hususu üzerinden annenin konumunun silikleştiğini ve baskılandığını söylemek mümkündür.

Sonuç

Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat, anne Saliha Hanım ve Arap Dadı Ayşe Kadın arasındaki diyaloglar çerçevesinde geleneksel ve modern anlamda evliliğin sorgulamasını yaparken, çocuğun bakımından sorumlu olan dadının anneye yakın yüksek bir statüye sahip ve bir karar mekanizması olabildiğine dair bilgiler içerir. Arap şivesini kullanarak konuşmasının da âdeta

bir simgeye dönüştüğü bu gelenekçi tavır karşısında Saliha Hanım modernin sessiz ve etkisiz temsilcisi olarak çizilir. Baba otoritesinin yokluğunda Saliha Hanımın bu boşluğu şefkatiyle, dadı Ayşe Kadının ise otoriterliğiyle doldurduğu söylenebilir.

Araba Sevdası, babanın yokluğunda onun otoritesi dolduramayan Bihruz Beyin validesinin geleneksel anlamda bilhassa dadının modern bağlamda ise kendinin eğitimsizliği sebebiyle tutulan özel hocaların gerisinde kaldığı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bir vezir eşi olması neticesinde oğlunun temel bakımlarını bile dadı ve diğer yardımcılarına yaptırmış olan anne ile oğlu Bihruz Bey arasında oldukça mesafeli bir ilişki göze çarpar. Diğer taraftan eğitiminin tamamlanması için tutulan özel hocalar ve bunlar arasında özellikle Mösyö Piyer, Bihruz Beyin akıl/destek/teselli arayışlarına cevap vermede annesinden daha önce gelir.

Bahtiyarlık, Mansur Bey ve Nusret Hanımın eğitiminde yeterli görülmeyen validenin bu eksikliğinden hareketle geri plana düşüşünü hikâye eder. Romanda validenin eğitimsizliğinin yarattığı boşluk yerli ve yabancı muallim(e)ler ile doldurulmak istenir. Bu girişim neticesinde Nusret'in validesi her anlamda edilgen, çocuğunu yönlendiremeyen ve muallime Madam Terniye'nin gölgesinde kalmış bir anne modeline dönüşür.

Sonuç olarak, bu çalışmaya konu edilen romanlardaki anne-çocuk-dadı ve yabancı hoca karakterleri arasındaki ilişkiler üzerinden Tanzimat'la başlayan yenileşme hareketlerinin somut edebî ürünleri olan 19. yüzyıl Türk romanında annenin konumunu sorgulamanın hedeflendiği bu çalışmada, dadıların hiyerarşik toplum yapısında anneninkine eşdeğer bir statü kazanmış olduğu, anne ilgi, sevgi ve bakımını annenin de önüne geçerek sergileyebildiği, annenin eğitimsizliği sebebiyle tutulan hocaların ve muallimelerin karşısında annenin konumunun ikinci plana düştüğü söylenebilir.

Kaynakça

- Ahmet Mithat Efendi. (2012). *Bahtiyarlık*. (çev. M. Cankara, M. Küçük vd.) İstanbul: Homer Kitabevi.
- Argunşah, H. (2016). *İlk Kadın Yazarlarda Toplumsal Kimliğin Yapılandırılması Sürecinde Babanın Keşfi*, Kadın ve Edebiyat-Babasının Kızı Olmak. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Argunşah, H. (2016). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Bir Sosyal Veri Kaynağı Olarak Kadın Yazarlar ve Eserleri*, Kadın ve Edebiyat-Babasının Kızı Olmak. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bora, A. (2016). *Kadınların Sınıfı- Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demirdirek, A. (1993). *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*. Ankara: İmge Kitabevi.

- İzmir, M. (2013). *Öznenin Diyalektiği, Hegel, Sartre ve Lacan*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kütükçü, T. (2018). *Hayatın Dinamiklerinden Yazınsal Metne Tanzimat Romanı (Sosyolojik ve Anlatıbilimsel Bir İnceleme)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Narlı, M. (2002). *Araba Sevdaları*, *Türkbilig.* 4, ss.19-28. http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/mehmet_narli_araba_sevdalari.pdf
- Recaizâde Mahmud Ekrem. (2005). *Araba Sevdası*. (haz. H. Alacatlı) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şemseddin Sami. (1996). *Kadınlar*. (haz. İ. Doğan) Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Şemsettin Sami. (2014). *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat*. (haz. Y. Çelik) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (2010). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. (haz. A. Uçman) İstanbul: YKY Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

The nineteenth century marks an important process with many changes for the Ottoman Empire. The Ottoman Empire, based on traditional bases, tries to redefine itself in the context of political and social restructuring through the modernization movements that started with Tanzimat. Demand for modernization brings the world of new values with it. Education comes at the forefront of the ordinances initiated by the society for this new adaptation of civilization. The intellectuals start the education mobilization with the thought that the people of the new civilization can only be educated through the education of women and children in particular.

The intellectuals of the period play with their items in this regard. Namık Kemal opens the situation of women to debate seriously in the media with articles in newspapers such as *Tasvir-i Efkâr*, *İbret*, *İkdam*. Ahmet Mithat Efendi regards women's unemployment as a major social problem in the Ottoman Empire. Şemsettin Sami draws attention to the importance of women's education and thinks that reaching social welfare depend upon education in his epistle named *Kadınlar*, in 1879.

It is necessary for women to rise out of traditional areas or to move out of their behavior patterns in traditional areas in order to rise. The traditional area that is mentioned is the 'house' which brings the continuity to the women with its daily and recurring structure. The story of women's empowerment in the house, a cultural symbol, is shaped by differences with other women in home, alienation, conflict or unity. Although it has a complex and paradoxical appearance, motherhood is taken under pressure with professions due to motherhood as nanny and teacher. Therefore, at this point, the house can no longer be regarded only as an area of women, but as an ideological field closely linked to social and political order.

A Mother Under a Brief Pressure of Tradition: Saliha Hanım (*Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat*)

Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat starts with a dialogue between the mother Saliha Hanım and Arab nanny Ayşe Kadın about Tal'at's marriage in the first part. This dialogue contains important details that are conducive to making inferences about mother's position. It is seen that it contrasts with the mother's model which is in modern thought and attitude in the face of the traditional approach of the nanny. The point in question supports the difference of opinion about prearranged marriage and marriage with a proposal, the main thesis of the novel as well

as this can be read through the struggle of authority between the nanny and the mother. The nanny is prominent about the choice of wife for son and directing the mother Saliha Hanım. In the absence of father, there is an effort of nanny to have the authority and fill the deficiency of him rather than mother. The Arab nanny, both with her styled speech and thoughts on behalf of prearranged marriage stands traditional, is seen to feel anxiety about the marriage model that the modern age has foreseen. The desire to keep the power of the nanny who can be counted as a substitute as a secret authority and the desire not to miss the possession of the word comes to the forefront. Mother Saliha Hanım is the one who stands out emotional versatility that feeds the feelings of her child in the novel. Mother can not be a symbol of compassion and authority at the same time. Therefore, in the absence of the father, the person who inherits his authoritarianism becomes the nanny, not the mother, but the mother's mission.

A Mother Under a Brief Pressure of Both Tradition and Modern: *Araba Sevdası* as an Example

Bihruz Bey is a son of a pasha from the old viziers and does not have a regular education until the age of sixteen as his father always travels because of his duties. The father keeps his salary for his son in order to learn Arabic and Persian, which is essential for his son's education and important in second degree. While he is wandering around the country, the father does not have the opportunity to deal with his son's education. The responsibility for the education of the son is not given to the mother, who is in need of education and training of her husband. Therefore, it is encountered with the effort of completing Bihruz Bey's education with private tutors.

As a result of the failure of his mother to take over this right after the loss of father, Bihruz Bey chooses Monsieur Piyer, a French teacher, as the principal teacher. In the absence of the father in the context of teaching, this teacher is Monsieur Piyer and the books he read with him.

Bihruz Bey, as a son of the vizier, was left to the hands of wet nurses called *dâye* and later to the servants, as a younger child. The mother, who had a comfortable life because she was a wife of a vizier, has grown up her son with her helpers since his infancy. Breastfeeding means that your mother is always in close relationship with the baby. This warm contact with the baby brings to the woman the affection of motherhood. In this novel, since the mother communicates with her child by helpers ever since childhood, it appears as if she has caused the distance in their relationship. It is based on controlling the relationship between the son

and the mother. She tries to balance their relationship by taking all information about her son from nanny.

A Distinct Mother Under a Brief Pressure of Modern: *Bahtiyarlık* as an Example

Abdülcabbar Bey, who aims to educate his children well, does not give his wife this responsibility and also does not consider himself enough for this job. He thinks that he can not find a school as he wants in İstanbul at that time and he keeps a tutor for his children to learn a language, an alphabet and Eastern sciences as well as a teacher called Madam Terniye for learning Western culture.

In this novel important details about Madame Terniye's character and approach to children are given, because she will replace the mother of children. While Hoca Efendi, who will teach Turkish and Arabic, is trying to educate children with threats and intimidation, Madame Terniye warms the children to herself with her moderate, gentle and loving behavior. Mansur Bey is seven and a half, and Nusret Hanım is five and a half years old when she started to work. Madame Terniye grows up with improper suggestions about their own culture, while they are well equipped with French and improve on topics such as history, philosophy, music, piano, guitar, painting. Although children are as knowledgeable as a French child on French, they are far behind in terms of national morality.

There are striking examples in the novel showing that Madame Terniye has drawn away Nusret's mother. The distinction of mother is expressed over the relationship between Nusret and Senai. Senai send the letter he wrote, mentioning about marriage with Nusret to Madame Terniye. Also he invites Madame Terniye again for interview. Senai first tries to get the approval of Madame Terniye to reach Nusret. These examples shows that mother is in the shadow of Madame Terniye.

Result

Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat contains information that the nanny responsible for the child's care can have a high status close to the mother and be a decision-making mechanism in the context of dialogue between mother Saliha Hanım and Arab Nanny Ayşe Kadın while the traditional and modern sense of marriage is questioned. Saliha Hanım is depicted as a silent and ineffective representative of modernity, while Arab nanny is a symbol of tradition. It can be said that in the absence of the authority of the father, Saliha Hanım fills this gap with compassion and nanny Ayşe Kadın fills it with authoritarianism.

Araba Sevdası can be considered as an example of mother who is traditionally in the shadow of nanny and also behind the tutors in modern context because of her lack of education. A very distant relationship is seen between mother and her child, due to the deficiency of main care of her son. On the other hand, the private tutors held for the completion of the education and especially among them Monsieur Piyer is more important than his mother for him by responding his questions.

Bahtiyarlık tells the story of mother who is considered not enough for the education of Mansur Bey and Nusret Hanım and her slipping into background. The vacancy created by the uneducatedness of mother is to be filled with domestic and foreign tutors. As a result of this initiative, Nusret's mother turns into a mother model that is passive in all senses, unable to direct her child and left behind in the shadow of Madame Terniye.